

ÖĞRETMENLERİN ÇOK KÜLTÜRLÜ OKURYAZARLIK TUTUMLARININ İNCELENMESİ**EXAMINATION OF TEACHERS' ATTITUDES TO MULTICULTURAL LITERACY**Halime ÖZDEMİR¹, Murat MERT², Cevat AĞIRBAŞ³**Makalenin Alanı: Eğitim Teknolojileri****Makale Bilgileri****Geliş Tarihi**

04.12.2022

Kabul Tarihi

04.12.2022

Anahtar KelimelerOkul,
Çokkültür,
Okuryazarlık,
Öğretmen.**Özet**

Dünyadaki ekonomik, teknolojik, politik, sosyal ve kültürel olaylardaki değişimlerden ilk etkilenen sektörlerin başında eğitim gelmektedir. Bu nedenle eğitim sisteminde meydana gelen değişimlere uyum sağlayabilen ve değişimin adaletsizliğe yol açmasını önleyebilen bireyler yetiştirmek için öğretmenlere ve öğretmen adaylarına bu role hazırlanma rolü düşmektedir. Dijitalleşme, küreselleşme ve uluslararası göçün etkilerinin gelişmesiyle birlikte dünyamızda farklı özelliklere sahip insan sayısının arttığı, bedene uygun ve modern olanın yaşam biçimlerinin sahip olduğu insanlarla bir yapı kazandığı söylenebilir. Bu bağlamda gelecekte öğretmenlik kariyerine devam edecek eğitimcilerin "fiziksel ve dijital yaşamda mesleki itibarlarını korumak, öğrenci yetiştirmek, insan haklarına ve farklılıklara saygı duymak" gibi temel ihtiyaçlara karşılık gelen tutum ve becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Araştırma kapsamında çok kültürlü öğretmenlerin okuryazarlık algıları ile demografik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. 215 öğretmen üzerinde uygulanan analiz sonucunda ikili değişkenler arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Article Info**Received**

04.12.2022

Accepted

04.12.2022

KeywordsSchool,
Multiculture,
Literacy,
Teacher.**Abstract**

Education is one of the first sectors to be affected by the changes in economic, technological, political, social and cultural events in the world. For this reason, teachers and teacher candidates have the role of preparing for this role in order to raise individuals who can adapt to the changes in the education system and prevent the change from causing injustice. It can be said that with the development of the effects of digitalization, globalization and international migration, the number of people with different characteristics has increased in our world, and the fit and modern have gained a structure with people whose lifestyles have them. In this context, educators who will continue their teaching career in the future should have attitudes and skills that correspond to basic needs such as "protecting their professional reputation in physical and digital life, raising students, respecting human rights and differences". Within the scope of the research, the relationship between the literacy perceptions of multicultural teachers and their demographic characteristics was examined. As a result of the analysis, no relationship was found between the binary variables.

1. GİRİŞ

Çok kültürlü okuryazarlık, kültürel farkındalık ve kültür konularını içerir. Farklı din, dil, ırk, ayırım gözetmeme, saygı ve hoşgörü gibi konuları içeren, engellileri ve ekonomik olarak dezavantajlı kişileri en alt düzeyde dikkate alması gereken okuryazarlıktır (Banks, 2004: 87).

¹ Sincan İnci Anaokulu, Ankara, e-mail: halimerkanozdemir@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1109-7496 (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

² Evren Halk Eğitimi Merkezi, Ankara, e-mail: muratmert2601@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1454-9873

³ Erdem Bayazıt İlkokulu, İstanbul, e-mail: cevatagirbas@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9360-6698

Geçmişten günümüze “okuryazarlık” anlamında değişimler olmuştur. Geçmişte "okuma ve yazma", okuma, yazma ve okuma eylemlerini içeren bir etkinliği ifade eder. Günümüzde “okuryazarlık” sadece okuma, yazma ve matematik gibi jestsel eylemlerden ibaret olmayıp, çok çeşitli bilişsel becerileri ve dil kullanımını içeren iletişim ve düşünme becerilerini ifade eden bir terimdir (Aşıcı, 2009: 11).

Bu bağlamda “çok kültürlü okuryazarlık”, kültürel ve bireysel farklılıklarla ilgili bilişsel ve duyuşsal becerileri ifade eder. Eğitim ve öğretim hizmeti sunulan öğrenciler arasında doğal, etnik, dini, kültürel ve ekonomik farklılıklar olabilir. Bu farklılıkların öğretmenler tarafından doğal olarak kabul edilmesi önemlidir. Günümüzde eğitimcilerin ve öğretmenlerin çok kültürlü okuryazarlık becerilerine sahip olması gerektiği tartışılabilir (Polat, 2009: 20).

1.1.Çokkültürlülüğün Tanımı

Doytcheva (2016: 11-12) çokkültürlülüğü, çeşitliliğe açık bir toplumun örgütlenmesi ve insanların farklılıklarını yaşama ve koruma hakları olarak tanımlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında pek çok kültürel uygulamanın sadece farklı kültürel grupların bir arada yaşaması değil, aynı zamanda bu grupların kendi kültürlerini koruyabilecekleri koşulları garanti altına alan bir kavram olduğu görülmektedir.

Bunun amacı; Kitle eritme potası eritme potası değil, çeşitliliğe bir varlık olarak değer veren popülist bir yaklaşımdır. Çokkültürlülük, geçmişten günümüze kadar devam eden ve bugün de sonuçlarını gördüğümüz bütünleşme anlayışına karşı bir fikir olarak ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıldan itibaren birçok ülkenin izlediği ulusal politika sonucunda, azınlık kültürlerini çoğunluğun kontrolü dışında tutmak için bir asimilasyon politikası ortaya çıkmış; Farklı kültür, etnik köken, ırk, dil veya dinden bir toplumu, egemen toplumun kurallarına, yapılarına ve değerlerine uymaya zorlamak olarak tanımlanmaktadır (Bozçalı, 2005: 22).

Ayrıca çok kültürlülük, her kültürün varlığını kabul eder ve korunmasını destekler; çünkü birçok kültürün “uzlaşma yöntemi” farklılığı bir tehdit olarak değil, bir varlık olarak görmektedir (Aydın, 2013: 3).

1.2. Çokkültürlü Okuryazar Öğretmenler

Uluslararası göçün toplumlarda çok kültürlü bir karakter oluşturması, NCREL'in (2003) belirttiği gibi 21. yüzyılda çok kültürlü okuryazarlığı başarıyla bünyesine katmıştır. Çünkü göç eyleminde sadece bireyler değil, bilgi ve kültür de göç etmektedir. Göç olgusu, mekânın hareketinden ziyade toplum ve siyaset üzerindeki etkileriyle toplumun yapısını değiştirebilen bir göç eylemidir (Canatan, 2013: 64).

Her öğrencinin sosyoekonomik, kültürel ve eğitimsel özellikleri farklıdır. Öğretmen adayları geleceğin öğretmenleri olduğu için bu farklılığın farkına vararak öğrencilere fırsat eşitliği sağlamak ve öğrencilerin kendilerine has farklılıklarını sınıf ortamına ve ders etkinliklerine yansıtmak, öğretmen adaylarının kültür okuryazarlığı konusunda faydalı olabilir.

1996 yılında İsveç'in çok kültürlü bir toplum olduğuna ilişkin raporu hazırladıktan sonra, 2001 yılında yaptığı öğretmen eğitimi reformu ile geleceğe saygı duyan, benzerlik ve farklılıklar geliştiren öğretmenler yetiştirmek amacıyla öğretmen yetiştirme programlarını multidisipliner bir şekilde yenilemiştir (Rabov Gök, 2011: 26).

ABD, Kanada ve birçok Avrupa ülkesinde öğretmen alımında çeşitli kişilik testleri kullanılmaktadır. Öğretmen seçiminde sıklıkla kullanılan çok kültürlü kişilik testi Van Der Zee ve Qudenhoven (2000) tarafından geliştirilmiştir. Özellikle 2010 yılında yaşanan Arap Baharı sonrasında Ortadoğu ülkelerinden Türkiye'ye yoğun bir göç yaşanmış ve bu göç devam etmektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "Göç Raporu 2016"ya göre Türkiye'nin en fazla göç aldığı ülkeler Arap ülkeleri, İran, Rusya Federasyonu, Özbekistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna Bu ülkeler dışından da ülkemize gelen göçmenler bulunmaktadır. Farklı kültürlerden gelen ailelerin çocukları uluslararası göç yoluyla Türkiye'de eğitimlerine devam ettikleri için farklı kültürlerden öğretmen yetiştirmenin önemli olduğu söylenebilir

1.3. Araştırmanın Önemi

Hayatın herhangi bir alanında meydana gelen bir değişiklik kelebek etkisinde tüm alanlara yayılabilir. Bu, bir dereceye kadar, dünyamızda neden tek sabit şeyin gelişme ve değişim olduğunu açıklayabilir. İnsan nasıl yüzlerce yıl önce bu uygarlığa ulaşmak için yaşam boyu öğrenme hedefini benimsediyse ve okuryazarlığı da yüzlerce yıl önce sadece yazmak ve belki de gelecek nesillere aktarmak için benimsediyse, bugün de okur yazar, eleştirel ve okur yazar olmalısınız. Eğitim ve öğretim çalışmaları söz konusu olduğunda bu gereklilik halen etkin olup, bilgiyi bir kez aktarmak yeterli olsa da modern toplumdaki değişim ve gelişmeler bir rehberlik programı olan öğretmen eğitim sisteminde önemli sonuçlar bırakmıştır.

1.4. Araştırmanın Amacı

Çalışmada öğretmenlerin çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının katılımcıların demografik özellikleriyle olan ilişkisinin tespit edilmesi esas amaçtır.

1.5. Problem Cümlesi

Öğretmenlerin çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının demografik özellikleriyle arasında anlamlı ilişki var mı?

1.6. Alt Problemler

1. Çokkültürlü okuryazarlık tutumları yaşa göre farklılık gösterir mi?
2. Çokkültürlü okuryazarlık tutumları cinsiyete göre farklılık gösterir mi?
3. Çokkültürlü okuryazarlık tutumları medeni durumuna göre farklılık gösterir mi?
4. Çokkültürlü okuryazarlık tutumları öğrenim durumuna göre farklılık gösterir mi?
5. Çokkültürlü okuryazarlık tutumları çalışılan okulda görev yapma süresine göre farklılık gösterir mi?
6. Çokkültürlü okuryazarlık tutumları mesleki kıdeme göre farklılık gösterir mi?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizi açıklanmaktadır.

2.1. Araştırma Deseni

Çalışmada öğretmenlerin çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının kişisel özellikleriyle olan ilişkisinin tespit edilmesi amacıyla ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu mevcut şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Karasar, 2009: 77).

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklem grubunu 2022-2023 eğitim yılındaki 215 öğretmen oluşturmaktadır. Örneklem grubu Ankara ili, Sincan ilçesinden rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Gruplar	Cinsiyet		TOPLAM	
	Kadın	Erkek	f	%
	f	f	f	%
	139	76	215	100

Tablo 1 incelendiğinde 139 kadın katılımcı, 76 erkek katılımcı olmak üzere toplam 215 kişilik çalışma grubunun olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Çokkültürlü Okuryazarlık Ölçeği: Ölçeği Tunç Fidan (2022) geliştirmiştir. ÇOTÖ'nün hazırlanmasının ilk aşamasında, kuramsal yapının kapsam geçerliğini ve alt boyutlarını temsili için aday ölçek maddeleri oluşturulmuştur. Bu kapsamda; kültürel farkındalık, dilsel farklılıklara saygı, cinsiyet farklılığına saygı, kültürel farklılıklarda saygı ve eşitlik, hoşgörü ile ilgili maddelerin toplanacağı öngörülen 53 madde yazılmıştır. Daha sonra ölçeğin geçerliğinin sağlanmasına yönelik olarak yazılan maddelerin uygunluğu, yeterliliği ve belirlenen boyutlara uyumuna ilişkin üç uzmandan görüş alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda bazı maddeler ölçekten çıkarılmış ve bazı maddelerin ifade biçimlerinde değişikliğe gidilmiştir. Böylece 20 maddeden oluşan taslak bir ölçek aracına ulaşılmıştır. Ön uygulama için son şekli verilen 20 maddeli ÇOTÖ'de 5'li likert dereceleme yapılmıştır. Buna göre; "5: Tamamen Katılıyorum", "4: Katılıyorum", "3: Kısmen Katılıyorum", "2: Katılmıyorum" ve "1: Hiç Katılmıyorum" şeklinde tanımlanmıştır

2.4. Veri Toplama Süreci

Anket formu Google Form aracılığıyla öğretmenlere ulaştırılmış ve yanıtlar elektronik olarak alınmıştır.

2.5. Veri Analizi

SPSS 26.0 istatistik programı kullanılarak ölçek soruları T-testi ve Anova testiyle sonuca ulaştırılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın verilerine dayalı olarak elde edilen bulgulara ve bulgulara ait yorumlara yer verilmektedir.

3.1. Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının yaş bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Çokkültürlü Okuryazarlık Tutumlarının Yaş Bakımından İncelenmesi

	Yaş	n	Ort.	ss	F	p
Çokkültürlü okuryazarlık tutumları	25-35	79	2,0301	,37176	2,858	,060
	36-45	97	1,9865	,35951		
	46-60	39	2,1506	,34938		

Analiz sonuçlarına göre çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanının yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.2. İkinci probleme ilişkin bulgular

Çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının cinsiyet bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Çokkültürlü Okuryazarlık Tutumlarının Cinsiyet Bakımından İncelenmesi

	Cinsiyet	n	Ort.	ss	t	p
Çokkültürlü okuryazarlık tutumları	Kadın	139	1,9978	,34794	-1,884	,243
	Erkek	76	2,0954	,38991		

Analiz sonuçlarına göre çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanının cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.3. Üçüncü probleme ilişkin bulgular

Çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının medeni durum bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Çokkültürlü Okuryazarlık Tutumlarının Medeni Durum Bakımından İncelenmesi

	Medeni Durum	n	Ort.	ss	t	p
Çokkültürlü okuryazarlık tutumları	Bekar	156	2,0477	,35802	1,005	,654
	Evli	59	1,9915	,38448		

Analiz sonuçlarına göre çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanı medeni durumu istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.4. Dördüncü probleme ilişkin bulgular

Çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının öğrenim durumu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Çokkültürlü Okuryazarlık Tutumlarının Öğrenim Durumu Bakımından İncelenmesi

	Öğrenim Durumu	n	Ort.	ss	t	p
Çokkültürlü okuryazarlık tutumları	Lisans	166	2,0459	,36807	1,009	,686
	Yüksek Lisans	49	1,9860	,35614		

Analiz sonuçlarına göre çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanı öğrenim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.5. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının çalışılan okulda görev yapma süresine göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Çokkültürlü Okuryazarlık Tutumlarının Çalışılan Okulda Görev Yapma Süresi Bakımından İncelenmesi

	Okulda Görev Süresi	n	Ort.	ss	F	p
Çokkültürlü okuryazarlık tutumları	1-5 yıl	98	2,0976	,29371	3,979	,009
	6-10 yıl	67	1,9132	,42221		
	11-20 yıl	39	2,0385	,40266		
	21 yıl ve üzeri	11	2,1534	,27438		

Analiz sonuçlarına göre çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanı çalışılan okulda görev yapma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.6. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular

Çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının mesleki kıdem süresi bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Çokkültürlü Okuryazarlık Tutumlarının Mesleki Kıdem Bakımından İncelenmesi

	Mesleki Kıdem	n	Ort.	ss	F	p
Çokkültürlü okuryazarlık tutumları	1-5 yıl	50	2,0363	,31392	3,144	,026
	6-10 yıl	59	1,9470	,42813		
	11-20 yıl	50	2,0000	,38939		
	21 yıl ve üzeri	56	2,1473	,28490		

Analiz sonuçlarına göre çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanı mesleki kıdem bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Demokratik kültür ve insan haklarının öneminin her geçen gün arttığı günümüz dünyasında, birçok kültürde insanlara verilen önemin bir göstergesi olan ve barış ve huzurun

sağlanmasında olumlu etkisi olduğu düşünülen okuma yazma bilgisi toplumda; ulusal ve uluslararası literatürde araştırılmaya devam edilen, eğitimle ilgili plan ve politikalar yapılırken ihtiyaç duyulan bir konu olduğu söylenebilir.

Analiz sonuçlarına göre çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanının yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanının cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Yaptığımız çalışma sonucunu destekler nitelikte Karadağ (2019) yapmış olduğu araştırmada da öğretmenlerin çokkültürlü okuryazarlık tutumlarıyla cinsiyetleri ve yaşları arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanı medeni durumu istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanı öğrenim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bekir ve Bayraktar (2018) yapmış olduğu çalışma bulgularımızı destekler niteliktedir.

Çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanı çalışılan okulda görev yapma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Çokkültürlü okuryazarlık tutumları puanı mesleki kıdem bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir.

4.1. Öneriler

Öğretmenlerin çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının geliştirilmesi için yöneticiler çeşitli etkinlikler düzenleyebilir.

Bundan sonraki çalışmalarda daha geniş örneklem kitlesine ulaşılabilir bu sayede sonuçlar daha genel olacaktır.

Örneklem grubu İstanbul ilinden seçilmiştir. Türkiye'nin farklı bölgelerinden öğretmen ve yöneticilere ulaşırsa daha kapsamlı sonuçlar elde edilecektir.

KAYNAKÇA

- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Aydın, H. (2013). *Dünyada ve Türkiye’de çokkültürlü eğitim tartışmaları ve uygulamaları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Banks, J. A. (2004). Teaching for social justice, diversity and citizenship in a global world. *In the Educational Forum*, 68, 4, 296-305.

Bekir, H. ve Bayraktar. V. (2018). *Okul öncesi öğretmen adaylarının çok kültürlülük algıları*, 1. *International Conference On Multidisciplinary Sciences (icomus)*, 1. International Conference on Multidisciplinary, Medipol Üniversitesi, İstanbul.

Bozçalı, V.F. (2006). Çok-kültürcülük. *Dans Müzik Kültür Folkloru Doğru*, Sayı:66. <https://drive.google.com/file/d/0B0RWbLIC7N9gSWISMnlQYjdUVjQ/view> adresinden 03.01.2023 tarihinde edinilmiştir.

Canatan, K. (2013). Avrupa toplumlarının göç algıları ve tutumları: sosyolojik bir yaklaşım. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(27), 317-332.

Doytcheva, M. (2016). *Çokkültürlülük* (3.Baskı). Ankara: İletişim.

Karadağ, Y. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü yeterliklerinin incelenmesi*. (yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Polat, S. (2009). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik kişilik özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1). 154-164

Rabo, A. ve Gök, F. (Ed.), *Çokkültürlü toplumlarda eğitim: Türkiye ve İsveç'ten örnekler* (47-71). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Tunç Fidan, N. (2022). *Öğretmen adaylarının dijital etik tutumları ile çokkültürlü okuryazarlık tutumlarının incelenmesi*, (doktora tezi). Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.

Van Der Zee, K. & Van Quadenhoven, J. P. (2000) The multicultural personality questionnaire: A multidimensional instrument of multicultural effectiveness, *European Journal of Personality*, 14, 4, 291-309.